

SVERIGES STADSMISSIONERS FATTIGDOMSRAPPORT 2019

TEMA MATFATTIGDOM

Innehåll

Förord	4
Bakgrund	6
Underlag för årets rapport	6
Fattigdom i fokus	7
Matfattigdom i välfärdsstaten	7
Insatsernas storlek och målgrupper	8
Insatsernas betydelse och innehåll	11
Hur delas maten ut?	12
Matfattigdom i Sverige	16
Stadsmissionernas bidrag till minskat matsvinn	18
Våra rekommendationer	20
Bilaga	21

Rusning till Stadsmissionens matsalar
i Göteborg 1953. Nu har vi rusning igen.

MATSAL
CAFÉ

STADSMISSIONENS
MATSALAR



Förord

I årets fattigdomsrapport lanserar Sveriges Stadsmissioner tillsammans med professor Magnus Karlsson vid Ersta Sköndal Bräcke Högskola begreppet **matfattigdom** i Sverige.

Food poverty är ett etablerat begrepp i många andra länder, även ute i Europa. Men i Sverige är det nytt. I Sverige vill vi gärna tro att fattigdom inte existerar och alla har mat i kylskåpen, men så är det inte.

När de första stadsmissionerna grundades stod Sverige i förändring. Urbaniseringen medförde migration, från landsbygd till stad, och en därpå följande hemlöshet, arbetslöshet, behov av bidrag och stöd. Detta var under 1800-talet, **Stockholms Stadsmission** grundades år 1853. Tiden gick, behoven fortsatte och ökade och fler stadsmissioner bildades, däribland **Malmö Stadsmission** 1916 och **Göteborgs kyrkliga stadsmission** 1952.

Även i tider av välfärdsstatens starka framväxt har gamla stadsmissioner arbetat vidare och nya startats. 2016 grundades **Eskilstuna Stadsmission** och **Örebro Stadsmission** och i år, 2019, tillkom **Umeå stadsmission**. Vi känner igen förändringstiderna med ökande migration, hemlöshet, fattigdom och behov av vägledning och stöd. Välfärdssamhället som under folkhemseran byggts upp räcker inte längre till. Den offentliga sektorn klarar inte, på egen hand, välfärdsuppdragets alla delar. Det tillkommer nya grupper i behov av stöd och det finns människor som inte får plats i de strukturer som den offentliga sektorn organiserat.

Välfärdens finmaskiga skyddsnät har blivit grovmaskigt och släpper därmed igenom människor med stora behov. Och de rättigheter som följer med medborgarskapet är inte längre någon garanti för att få den hjälp som man är berättigad till. Och när välfärdsstaten inte längre kan ta hand om alla sina medborgare – möter vi – som Stadsmission – de som på olika sätt faller igenom.

Sveriges Stadsmissioner vill med denna rapport synliggöra den fattigdom som vi möter. En fattigdom som ofta ligger bortom den offentliga statistik som på det stora hela taget säger att Sverige är bland de bästa länderna i världen vad gäller generell välfärd.

Där i mångfalden, möter vi människor som lever i verklig ekonomisk fattigdom. De har inga marginaler när de blir sjuka, får en extra utgift, separerar, blir arbetslösa. De kanske har ärvt ett liv i utanförskap, vana vid arbetslöshet, psykisk ohälsa eller beroende – och hittar inga sätt ut ur denna utsatthet. De har levt på försörjningsstöd 10 kanske 15 år eller mer. De kanske har "fallit mellan stolarna" och får inte det stöd som de borde få av välfärdssamhället.

Sveriges Stadsmissioner konstaterar:

**→ Människor går hungriga
i välfärdssamhället
Sverige 2019. Politiken
måste agera nu.**

Bakgrund

År 2011 inleddes ett samarbete mellan Sveriges stadsmissioner och professor Magnus Karlsson på Ersta Sköndal Bräcke Högskola och Linnéuniversitet, med en kartläggning av den del av stadsmissionernas verksamheter och insatser som riktar sig till särskilt ekonomiskt utsatta grupper. Människor i fattigdom.

De grupper som då identifierades var (1) långvariga biståndsmottagare; (2) EU-medborgare i utsatthet; (3) papperslösa dvs irreguljära flyktingar; samt (4) de som faller mellan stolarna/de ohjälpta medborgarna. (Se bilaga)

Fem centrala insatser identifierades; (1) Mat eller subvention av mat, (2) Materiellt stöd, (3) ekonomiskt stöd, (4) Myndighetskontakter till följd av fattigdom och (5) Inkluderande verksamhet. (Se bilaga)

Sedan 2014 pågår mätning av antalet insatser för de olika målgrupperna inom stadsmissionernas verksamheter. Mätningen sker tre gånger per år, inom samtliga stadsmissioner och sammanfattas årligen. Första gången Stadsmissionernas fattigdomsrapport publicerades var hösten 2015.

Underlag för årets rapport

Årets Fattigdomsrapport baseras på den fortsatta forskningen vid Ersta Sköndal Bräcke Högskola och framförallt på en artikel av professor Magnus Karlsson; "Matfattigdom i välfärdssamhället" publicerad i Socialmedicinsk tidskrift 1/2019. En artikel som grundar sig på resultaten av den omfattande kartläggningen av de svenska stadsmissionernas arbete kring fattigdom och som i sin tur tar sitt avstamp i Stadsmissionernas arbete.

Forskningen visar, precis som tidigare år, att antalet insatser avseende mat – mat, matkuponger, subventionerad mat – är en omfattande del av Stadsmissionens stöd till människor i ekonomisk utsatthet.

Food poverty är ett etablerat begrepp i andra länder, där man är van att prata om fattigdom. I Sverige är det ett nytt begrepp som blir till en verklighet då stadsmissionerna i sitt dagliga arbete i så stor utsträckning möter människor som lever i just matfattigdom och i därmed ständig osäkerhet kring tillgången på mat.

Utöver de regelbundna mätningarna i stadsmissionernas verksamheter runtom i landet, har intervjuer genomförts bland direktorer och verksamhetschefer hos de tio stadsmissionerna i Eskilstuna, Göteborg, Kalmar, Linköping, Skåne, Stockholm, Umeå, Uppsala, Västerås och Örebro. Då statistiken visar att matinsatser är en kvantitativt

överbäggande del av Stadsmissionens insatser i de verksamheter som har följts, har intervjuerna med de lokala stadsmissionernas direktorer främst handlat om att förstå matens roll i relation till utsattheten och matfattigdomen som indikator på en mer omfattande socioekonomisk utsatthet.

Fattigdom i fokus

Inom stadsmissionerna verksamheter möter vi dagligen människor i svårt ekonomiskt utsatta livssituationer. I den svenska kontexten och politiska debatten uppfattar vi inte att den verkligt svåra ekonomiska utsattheten tas på allvar. Frågan förefaller inte vara av intresse oavsett politiskt läger. Vi uppmärksammade detta redan 2017 i vår fattigdomsrapport med anledning av att regeringens Agenda 2030-rapport innehöll konstateranden som att det inte finns någon absolut fattigdom i Sverige.

Världens länder samlas i allt större utsträckning runt FN:s 17 Globala hållbarhetsmål och Sverige har på många områden en ledande röst trots landets storlek. För en fortsatt trovärdighet måste den verkliga bilden av ekonomisk utsatthet, fattigdom i Sverige synliggöras. Det är ett politiskt ansvar.

Men ingen förefaller att vara intresserad av att se verkligheten så som den är. Detta trots att Agenda 2030 slår fast att världens ansträngningar främst ska riktas mot att stödja människor som lever i fattigdom och i utsatta situationer. Trots att alla länder åtar sig att uppfylla målen i det egna landet.

Vi har noterat, under flera år, att de definitioner av fattigdom som används inte är anpassade till det svenska moderna samhället. Definitionerna tenderar att missa målet. Människor i verklig ekonomisk utsatthet finns ibland inte ens upptagna i statistiken. Men vi möter dem inom stadsmissionerna.

Matfattigdom i välfärdsstaten

Att stadsmissionerna delar ut mat är i sig inte nytt – snarare är det en av de traditionella verksamheterna. Socialt inriktade frivilligorganisationer brukar dock anses spela en ganska begränsad roll i den svenska välfärden. Att stadsmissionernas arbete i fråga om mat nu når en större omfattning i en sedan länge etablerad välfärdsstat väcker naturligtvis frågor, inte minst kring samhällets mest utsatta grupper. Allvaret i situationen understryks av att matutdelningen ofta handlar

om ren distribution snarare än om att bjuda på tallrik soppa och en smörgås för att skapa tillfälle för samtal och gemenskap.

På senare år har frågan fått ökad aktualitet i många välfärdsländer i efterdyningarna av den ekonomiska krisen 2008. Osäkerheten kring tillgången på mat, mätt i hur hushållen hade råd att hålla sig till rådande rekommendationer på området, ökade i Europa mellan åren 2008 till 2012 och ses nu som ett akut hälsoproblem, med betydelse för psykisk ohälsa, förmågan att hantera kronisk sjukdom och spädbarnsdödlighet. Den svenska situationen kring matfattigdom är alltså inte unik. Men att den drabbar ett land med så höga välfärdsambitioner som Sverige är anmärkningsvärt.



Matlagning på matsvinn i Stadsmissionens restaurang på Drottninggatan 33 i Göteborg.

Insatsernas storlek och målgrupper

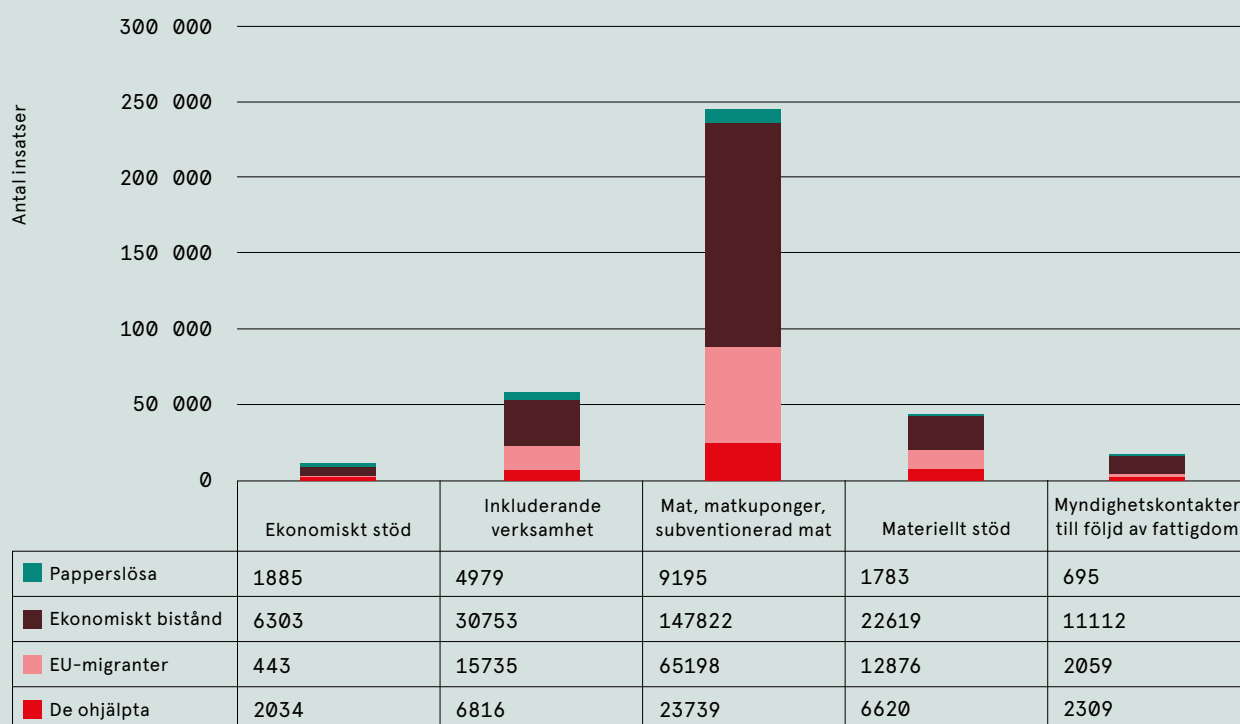
Den kvantitativa kartläggningen som grundar sig i en kategorisering av mer än 380 000 insatser under fem års tid visar tydligt att stadsmissionernas vanligaste insats till utsatta grupper handlar om mat: Två tredjedelar av samtliga insatser utgjordes av utdelning av mat eller subvention av mat. Den största andelen av dessa, nära två tredjedelar, ges till människor som lever på långvarigt försörjningsstöd. En stor del barnfamiljer ingår i denna grupp. Enbart Skåne stadsmission

registrerar 90 000 måltider under ett år. Hur ska en sådan volym av insatser förstås i en välfärdsstat som inte erkänner absolut fattigdom?

Till detta tillkommer de livsmedel som distribueras från de matcentraler som allt fler av stadsmissionerna startar upp. Sveriges Stadsmissioner hanterar i dagsläget i de lokala stadsmissionerna tillsammans drygt 25 ton livsmedel i veckan. Livsmedel som bland annat förmedlas vidare till andra organisationer som i sin tur delar ut maten till behövande.

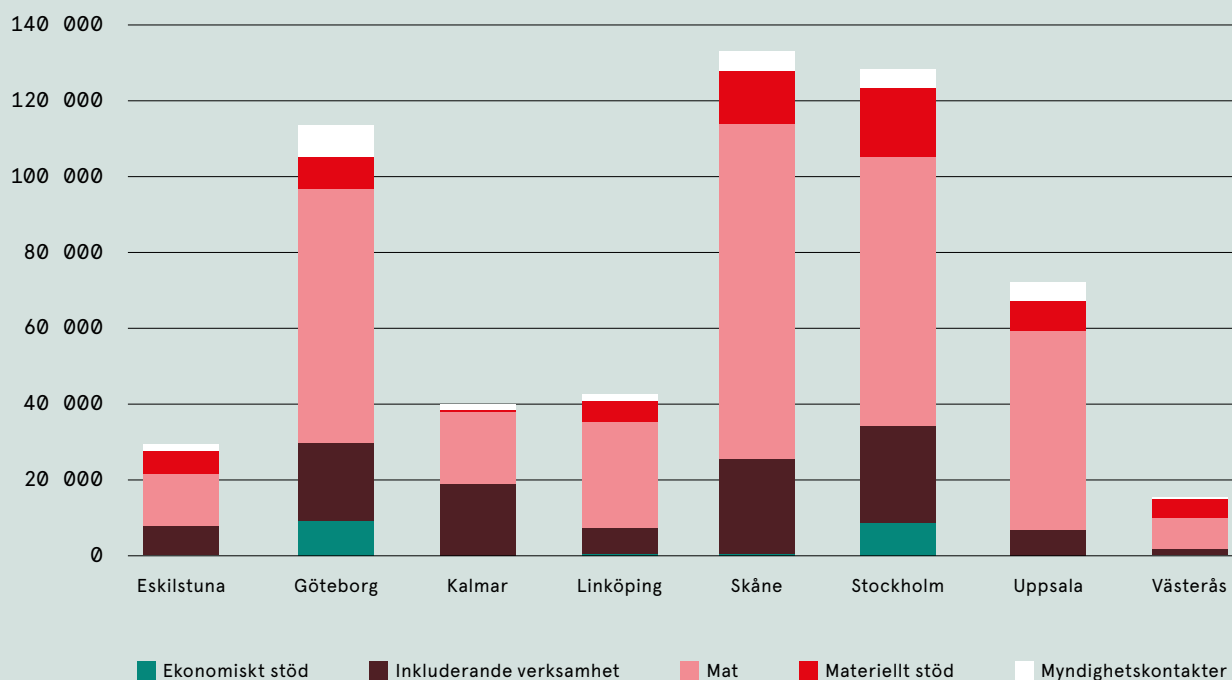
Hanteringen av donerade överskottslivsmedel har ett flertal positiva effekter vid sidan om stödet för den enskilda individen. Det innebär även en besparing för det kommersiella livsmedelsföretaget, och en klimatvinst. Matcentralerna erbjuder även en möjlighet till arbetsträning för personer som befinner sig utanför den reguljära arbetsmarknaden.

**Figur 1 – Antal insatser inrapporterade av de svenska stadsmissionerna under tolv mät månader (2015–2019).
Fördelat på typ och målgrupp.**



Stadsmissionerna är olika i storlek och verksamheter men samtliga arbetar med stöd genom mat och livsmedel i olika former. Något överraskande har stadsmissionen i Skåne rapporterat in flest matrelaterade insatser – fler än Stockholm och Göteborg som kunde väntas vara störst givet organisationernas kvalitativa beskrivningar (figur 2). En tolkning utifrån den information som finns om insamlade data är att stadsmissionerna i Stockholm och Göteborg underrapporterar något.

Figur 2 – Hur många gånger subventioneras måltider eller delas mat/matkuponger ut? Per mätperiod och plats under 2015–2019
Antal, n=380 524



Det framgår inte några generella ökningar i aktiviteten kring mat under den tid som studerats, vilket är intressant givet de internationella erfarenheter som finns om en ökning av matfattigdom efter den finansiella krisen 2008. Möjligen beror det på att ökningen skedde innan de svenska mätningarna påbörjades, men en troligare förklaring är att en ökning är att vänta; det är inte ovanligt att det som sker i civilsamhället i de mellaneuropeiska länderna når Sverige med en viss fördröjning.

En annan förklaring kan vara att stadsmissionerna i mångt och mycket har nått den maximala kapaciteten vad det gäller att servera mat, dela ut matkassar, presentkort och liknande. Däremot sker, som tidigare nämnts, en snabb ökning vad det gäller hanteringen av donerade livsmedel.

Figur 2 – Uppskattningen baseras på sammanlagt 12 mätningar (pilotmätning exkluderad) gjorda under valda månader under tiden 2015–2019 (n=380 524). Medelvärdet av de tre högsta månadsresultaten har multiplicerats med 12. De sammanlagda resultaten antyder att fullföljda mätningar vid samma plats uppvisar liten variation över tid, och att variation i resultat snarast är att hänföra till bortfall. Ett antagande görs därför om att de månadsresultat som uppvisar högst värden också är de som innehåller det minsta bortfallet, och därför är mest tillförlitliga. För att undvika extremresultat – vilka är ovanliga i det redovisade materialet – används medelvärdena av de tre högsta redovisade månadsresultaten.

Insatsernas betydelse och innehåll

En genomgång av det kvalitativa materialet visar med tydlighet hur Stadsmissionerna menar att behovet av mat ökat, och att hanteringen av mat är en central del i de respektive verksamheterna.

”Behovet av mat har ökat under de senaste åren, framförallt vad det gäller barnfamiljer.” konstaterar Göteborgs stadsmission.

Uppsala stadsmission svarar:

”Vi ser att behovet av Stadsmissionens matkasse är större än vad vi kan leverera.”

Skåne stadsmission berättar:

”Vi möter allt fler mammor som uttrycker ångest över att inte ha tillräckligt med mat för att hålla alla barn i familjen mätta”.

Från Linköping stadsmission skriver man:

”Vi är helt övertygade om att matsvinn, skänka mat och skapa verksamhet kring mat kommer att vara en viktig del på Stadsmissionen och det är något som många kan förstå. Men det är en vanlig idé att alla har mat på bordet. Vi vet att det inte är så.”

Flera av skildringarna tar sin utgångspunkt just i stadsmissionernas samlade erfarenheter kring att mat är en central del av livet, på ett sätt som kanske inte är uppenbart för den som har tillgång till mat.

”Att få äta sig mätt är viktigt för att kunna må bra”, konstaterar direktorn för Eskilstuna stadsmission, och pekar på hur mat har betydelse för den enskildes ekonomi, fysiska och psykiska mående, motivation till en förändrad livsstil och känslan av egenmakt.

”På Kalmar Stadsmission handlar väldigt mycket om mat och livsmedel”, konstaterar direktorn för verksamheten.

Direktorn för Uppsala Stadsmission skriver: **”Mat – att äta näringsrik och god mat – är grundfundamentet för att överhuvudtaget orka med livet.”**

De råder alltså knappast något tvivel om att mathanteringen ses som betydelsefull i stadsmissionernas verksamheter. Det är samtidigt tydligt hur det på senare år utvecklats en ny typ av mathantering i många av organisationerna, som har sin grund i så kallat ”överskottslivsmedel”.

Produkter doneras av en mängd olika anledningar, inte bara på grund av kort datum. Överproduktion och felaktiga prognoser vid t.ex. produktlanseringar eller storhelger, felmärkta produkter eller byte av förpackningsdesign driver också på överskott i livsmedelskedjan.

Hantering lyfts fram som en vinst för alla parter; matbutikerna slipper avfallshantering och stadsmissionerna får resurser som de sedan kan förmedla till sina besökare. Samarbetet med livsmedelsaffärer och livsmedelsgrossister lyfts fram av i stort sett alla stadsmissioner. Flera av dem diskuterar kvaliteten på den mat de får och ger vidare, och de påpekar att det handlar om bra mat.

”Det har visat sig att den ’dåliga mat’ vi anklagades förmedla många gånger är av mycket högre kvalitet än den mat som sociala verksamheter har råd att köpa in”, skriver Stockholm Stadsmission.

Hur delas maten ut?

Generellt beskriver stadsmissionerna tre olika hanteringsstrategier kring maten: subventionerad matförsäljning, matkasseverksamhet och färdiglagade måltider. Verksamhet med subventionerad matförsäljning finns enbart i Stockholm, där det idag finns en Matmissionsbutik. Butiken är öppen för alla, men de som ansökt om och blivit beviljade medlemskap i Matmissionen till följd av ekonomisk utsatthet får kraftiga rabatter.

Flera av stadsmissionerna arbetar med matkasseverksamhet. I vissa organisationer är det en ganska liten andel av den totala mathantering, och i andra en dominerande del. Det förefaller finnas två huvudsakliga tveksamheter mot matkassarna som stadsmissionerna själva reser. Den första har att göra med att färdigpackade kassar i ätt blir moraliserande; Göteborgs stadsmission uttrycker det som:

”Att dela ut färdigpackade livsmedel som vi fått skänkt till oss är problematiskt och stärker inte vare sig egenmakt eller valfrihet”.

Den andra invändningen är närmast den motsatta; de som lever i utsatthet är inte alltid rustade för att hantera matlagning. Kalmar stadsmission skriver:

”Människor vi möter i denna verksamhet är ofta i en situation där oron för ekonomi tar väldigt mycket energi [...] och att laga hälsosam mat.ex. grönsakssoppor finns det inte riktigt kraft för.”

Här kan särskilt uppmärksammas att matkassarna inte alltid är lätta att komponera. Vilket bland annat gjort att man i Göteborg istället valt att dela ut presentkort på mat. Flera av stadsmissionernas texter tar upp hur bröd och inte minst bakverk ständigt skänks i överflöd. Men i vilken utsträckning är det rimligt att dela ut sådant?

”Vi har fått semlor så att vi kan gödsla med dem, men är det ok att äta sig mätt på semlor?” undrar Kalmar Stadsmission, som samtidigt påpekar att det alltid saknas mejeriprodukter.



Skåne Stadsmission serverar frukost varje dag, året runt. Våra frukostar är mer än gröt, kaffe och macka – de är en stunds värme och trygghet och här finns alltid någon att prata med. Foto: Apelöga

”Tack vare maten jag får varje vecka i matkassen kan jag ge mina barn bättre mat som jag annars inte hade haft råd med. Maten i butiken är så dyr, framför allt frukt och grönsaker.”, skriver Uppsala stadsmission när de citerar en mottagare.

Den verksamhet som beskrivs kring de färdiglagade måltiderna har ofta också en social dimension. Direktorn vid Örebro Stadsmission skriver:

”Vårt långsiktiga syfte med verksamheterna är att leda människor in i större egenmakt och positiv livsförändring, men för att nå dit är uppfyllandet av basbehoven av stor betydelse. En hungrig mage eller tomt kylskåp ger dåliga förutsättningar för ett långsiktigt arbete. Det innebär att måltider och matkassar är centrala beståndsdelar i vår verksamhet för att vi ska kunna uppnå vår målsättning.”

Örebro, en av de mindre stadsmissionerna, serverade enligt egen uppgift 16 000 måltider under 2018. Göteborgs stadsmission, en av de större, uppger att de serverade 50 000 måltider bara inom sina gåvofinansierade verksamheter.

På Skåne stadsmissions Unga Forum erbjuds läxhjälp. Men utan mat i magen blir inga läxor gjorda:

”Vi erbjuder mellanmål vilket är oerhört viktigt innan de kan sätta sig med läxorna. I våra öppna verksamheter är ungdomarna med och lagar mat. Då lär de sig matlagning och delar den kunskapen med andra. Vi försöker se till att de får i sig mycket grönsaker och frukt.”

Stockholm Stadsmission skriver om sin verksamhet Baba, där de möter ensamkommande unga flyktingar:

”Två gånger i veckan lagar man därför middag tillsammans med ungdomarna för att bara umgås och vara del av en gemenskap, men också för att ha en plats där man förhoppningsvis ska känna sig så pass trygg att man vågar prata om sina erfarenheter”.

I verksamheten delar stadsmissionen ut 40–60 matkassar två gånger i veckan. Uppsala Stadsmission beskriver på ett konkret sätt vilken betydelse maten har i de sociala verksamheterna:

”Matens värde är en erfarenhet som byggts upp under årens lopp i våra öppna sociala verksamheter. Inledningsvis så planerade vi efter att gemenskap, dusch, tvätt av kläder få nya kläder osv var viktigare än maten. Det är också runt maten som bråk riskerar att bryta loss. [...] Vi tolkar att maten är så grundläggande kring tillfredsställelse av behov och trygghet så det blir just där man kan hamna i skarpt läge.”

Varje år anordnar Göteborgs Stadsmission ett stort, gratis julfirande för alla som vill ta del av mat och gemenskap.



Matfattigdom i Sverige

Professor Magnus Karlssons studier av Stadsmissionernas verksamhet, visar hur den matfattigdom som tidigare uppmärksammats i till exempel Storbritannien och USA också finns i Sverige. Matfattigdom handlar om att människor inte har råd att handla mat, de prioriterar bort mat, de köper systematiskt näringsfattig mat och de saknar sociala sammanhang för ätande. Hur kan detta förekomma i en av världens främsta välfärdsstater?

Svaret på frågan är naturligtvis komplex men fem bidragande orsaker kan vara 1) de ökande sociala klyftorna 2) att stadsmissionen i så hög grad möter människor som levt länge på försörjningsstöd och därmed har helt utarmade ekonomier 3) att stadsmissionerna möter nya grupper av människor med väldigt utsatta livssituationer 4) att staten inte på något enkelt sätt kan lägga sig i den enskildes kosthållning 5) att utbudssidan av överskottslivsmedel växer.

Att det finns delvis nya och utsatta grupper i Sverige, såsom papperslösa och utsatta EU-medborgare, vittnar inte minst de senaste årens omfattande tiggeridiskussioner om. De har ofta begränsade sociala rättigheter i landet, och måste förlita sig på hjälp från organisationer som exempelvis Stadsmissionerna.

Men studien av Stadsmissionernas verksamhet visar att det inte är papperslösa eller EU-medborgare som utgör den stora gruppen av människor i Matfattigdom. Drygt två tredjedelar av mottagarna utgörs av människor med långvarigt försörjningsstöd och människor som hamnat mellan stolarna i de svenska välfärdssystemen. Detta är människor med svenskt personnummer och medborgerliga rättigheter i Sverige.

Det finns en ytterligare dimension av Matfattigdom som kommer till uttryck i Stadsmissionernas öppna verksamheter med matservering. Ensamheten. Utöver den ekonomiska bristen saknas också sällskapet vid måltiden. Denna brist kan knappast det offentliga avhjälpa men Stadsmissionerna kan erbjuda sammanhang och gemenskap.

Däremot kan och ska inte stadsmissionerna och andra aktörer i civilsamhället ersätta de allmänna rättigheter som borde kunna utlovas av en välfungerande välfärdsstat.

Varje vardag serverar Stockholms Stadsmission lunch i St Paul till människor i utsatthet. På tisdagar har vi middagsgemenskap och på söndagar serverar vi frukost. Alla måltider serveras och förbereds av våra fantastiska volontärer.



Stadsmissionernas bidrag till minskat matsvinn

Själva mathantering, är en omfattande verksamhet i sig. Maten ska hämtas, förvaras, lagas/packas och vidare distribueras. Organisationerna vittnar om att professionell livsmedelshantering är resurskrävande och komplicerad, och att kostnaderna är omfattande.

Eskilstuna stadsmission, en av de mindre organisationerna, skriver att:

”Under 2018 genomfördes flera förbättringar i verksamheten dels genom byte till en ny och bättre anpassad lokal, med tillgång till vatten och diskbänk, och dels genom att vi fick tillgång till fastighetens hiss för transport av matvaror till och från källarvåningen.”

Att utbudet av mat som kan delas ut ökar har rimligen att göra med en utveckling av marknaden som inte är specifikt svensk. Matvaruleverantörernas behov av att bli av med överskottslivsmedel, och samtidigt kunna framstå som generösa och miljömedvetna, innebär möjligen en internationell förändring på ”utbudssidan” oavsett hur efterfrågan i ett enskilt samhälle ser ut.

I september 2018 startade Sveriges Stadsmissioner ett tvåårigt matsvinnprojekt finansierat av Postkodlotteriet. Syftet är att ta tillvara på en mycket större del av det ätbara matsvinnet från den svenska livsmedelsproduktionen, logistiken och handeln och se till att det når människor i utsatta situationer.

Enligt Naturvårdsverket slängdes det år 2016 30 000 ton mat från livsmedelsbutiker och 45 000 ton från livsmedelsindustrin i Sverige. Produkterna slängs bland annat på grund av överproduktion, kort datum, inaktuella förpackningar eller felmärkning. Denna mat kan Stadsmissionen ta emot och distribuera till människor som lever i utsatta livssituationer.

Projektet utvecklas i nära samarbete med livsmedelsbranschen, bland annat genom att bjuda in livsmedelsaktörer till specifika utvecklingsprojekt samt till årliga workshops kring distribution av överskottslivsmedel.

Matmissionen är en social matbutik som drivs av Stockholms Stadsmission. Hos Matmissionen bidrar kunder till minskat matsvinn och medlemmar får handla mat till mycket låga priser.



Våra rekommendationer

Sveriges stadsmissioner för nu, med stöd av professor Magnus Karlssons studie, in begreppet Matfattigdom i Sverige.

Vi gör det mot bakgrund av den verklighet vi möter dagligen. Studien av stadsmissionernas möte med de mest ekonomiskt utsatta, människor i fattigdom, visar med all tydlighet att människor söker vår hjälp eftersom de själva inte har möjlighet att ställa mat på bordet till sig själva och sina barn.

Det är viktigt att förstå matens roll i relation till utsattheten och att se matfattigdomen som indikator på en mer omfattande socioekonomisk utsatthet. Allvaret i situationen understryks av att matutdelningen ofta handlar om förmedling av livsmedel till t.ex barnfamiljer snarare än att bjuda på tallrik soppa och en smörgås för att skapa tillfälle för samtal och gemenskap.

Stadsmissionen menar att det är nödvändigt att regeringen tar fram en nationell fattigdomsstrategi och att detta sker i dialog mellan civilsamhälle och det offentliga samhället. En utredning eller motsvarande måste därför tillsättas med uppdraget att i nära samarbete med det civila samhällets aktörer kartlägga fattigdomen i Sverige, bortanför socialtjänstens statistik. Sverige behöver en relevant definition av fattigdom i Sverige, även detta bör vara utredningens uppdrag.

Det finns klara indikationer på att människor faller mellan stolarna bland våra olika välfärdssystem. Som Stadsmissionen vid upprepade tillfällen har påpekat måste regeringen utreda de nuvarande systemfelen/systembristerna i våra välfärdssystem och åtgärda dessa.

Socialtjänstens försörjningsstöd är tänkt och utformat som kortsiktigt stöd. Kraftfulla åtgärder måste genomföras i syfte att människor inte fastnar i ett långvarigt beroende av försörjningsstöd.

Regeringen konstaterar i sin handlingsplan 2018-2020 att det civila samhällets aktörer har stor betydelse för att uppnå flera av Agenda 2030 målen. Att minska utanförskapet, att vara röstbärare för människor i socioekonomisk utsatthet, att erbjuda tjänster såsom skydd, boende, mat och rådgivning.

Den inställningen behöver omsättas i ett konstruktivt intresse för vad aktörer som stadsmissionen ser och möter i det svenska samhället, en bit utanför myndigheternas radar. Det är utmärkt att regeringen konstaterar att vi förser människor med exempelvis mat och livsmedel. Det är ett erkännande att organisationernas arbete behövs, men det räcker inte om ett socialt hållbart samhälle verkligen ska tas på allvar.

Bilaga

	EU-migranter	Papperslösa	Långvarigt försörjningsstöd	De ohjälpta medborgarna
Mat eller subvention av mat				
Ekonomiskt stöd				
Materiellt stöd				
Myndighetskontakter till följd av fattigdom				
Inkluderande verksamhet				

FÖRKLARING TILL MATRISENS UPPBYGGNAD

- **Mat eller subvention av mat – variabeln** utgår ifrån frågan "Hur många gånger subventioneras måltider eller delas mat/matkuponger ut?" I det fall kuponger räknades så skulle dessa vara låsta till mat och inte ge möjlighet till andra inköp. Subventionerade måltider räknades in, men inte måltider i verksamheter då deltagarna betalar fullt pris för maten.
- **Ekonomiskt stöd – variabeln** tar sin utgångspunkt i frågan "Hur många gånger söks ekonomiskt stöd?" och uppmärksammar när ekonomiskt stöd söks från eller med hjälp av stadsmissionerna.
- **Materiellt stöd – variabeln** utgår från frågan "Hur många gånger söks materiellt stöd?" och uppmärksammar ansökan och utdelning av till exempel kläder, hygienartiklar eller julklappar.
- **Myndighetskontakter till följd av fattigdom – variabeln** tar sin utgångspunkt i att stadsmissionerna i många fall hjälper behövande att få stöd genom att stödja dem i kontakten med myndigheter och i frågan "Hur många gånger möjliggörs/assisteras en myndighetskontakt till följd av en individs fattigdom?"
- **Inkluderande verksamhet – variabeln** den sista av de fem variablerna har en lite annan karaktär än de övriga, genom att den inte är inriktad mot materiellt eller ekonomiskt stöd som sätt att möta fattigdom. I stället är utgångspunkten att inkluderande verksamhet stärker personer i utsatthet att på ett bättre sätt ta sig an sin livssituation. I detta fall används frågan "Hur många besök görs i inkluderande verksamheter?"

DE OHJÄLPBA MEDBORGARNA

Människor med svenskt personnummer och medborgerliga rättigheter och som troligen borde få stöd från det svenska välfärdssystemet, men som av olika skäl inte får det. Men det handlar även om de som av olika anledningar bedöms inte ha rätt till bistånd.

Det kan å ena sidan handla om personer som väljer att inte söka kontakt eftersom man tappat tilltro till samhället, eller där man på grund av psykisk ohälsa och/eller en beroendeproblematik inte fångas upp av det offentliga. Det kan å andra sidan handla om personer som inte på egen hand klarar av att ta sig in i ett allt mer komplext samhällssystem.

Det kan handla om att man hamnar mellan två typer av offentligt stöd exempelvis studiemedel och ekonomiskt bistånd. Att man på grund av exempelvis skulder och/eller svartjobb hamnat i en större utsatthet och saknar rimliga uppgifter att lämna till det offentliga.

Eftersom man inte får samhällsstöd finns inga data att samla in kring dessa personer och därför ingår de heller inte i någon offentlig statistik. Individerna i den här gruppen är en slags välfärdens restkategori där stadsmissionernas insatser, i vissa fall, är helt avgörande. Det här är samtidigt en grupp som stadsmissionerna i princip inte såg till för fem år sedan.

LÅNGVARIGA BISTÅNDSMOTTAGARE

Ekonomiskt bistånd är avsett att vara ett tillfälligt stöd. Men det ekonomiska biståndet har förvandlats till en varaktig försörjning för många människor. År efter år av låg inkomst urholkar ekonomin så att pengarna sällan räcker till slutet av månaden. Vilket i sin tur innebär att det är tomt i skafferiet och kylskåpet innan månaden är slut.

EU-MEDBORGARE I UTSATTHET

EU-medborgare har rätt att vistas och söka jobb i annat EU-land, utifrån EU:s rörlighetsdirektiv. EU-medborgare utan arbete, studier och uppehållstillstånd lever ofta i akut utsatthet. De kommer till Sverige för att söka arbete men väl i Sverige är möjligheterna små, arbetsmarknaden krävande och komplex och byråkratin svår genomtränglig. Det offentliga ansvar för den här gruppen utsatta människor är inte självklar – i några kommuner erbjuds subventionerat enkelt boende, på andra ställen lämnas man att klara sig själv.

PAPPERSLÖSA = IRREGULJÄRA IMMIGRANTER

Personer som vistas i Sverige fastän de fått avslag på sin asylansökan kan leva i många år, gömda, i Sverige. Den här gruppen tillhör de allra fattigaste, utan någon möjlighet till försörjning annat än genom civilsamhällets insatser, enskilda svenskars välvilja eller utnyttjande t.ex. i svartjobb. Gruppen är svår att avgränsa eftersom personerna per definition är odokumenterade. Socialstyrelsen uppskattade att gruppen år 2010 omfattade 10–50.000 personer, idag kan gruppen antas vara många fler.

➔ sverigesstadsmissioner.se

 Sveriges Stadsmissioner